

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Artikel: Grondprivatisering en ‘the right to buy’

Auteur: Anna Teijeiro Fokkema

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 42.4, 69-71.

© 2020 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

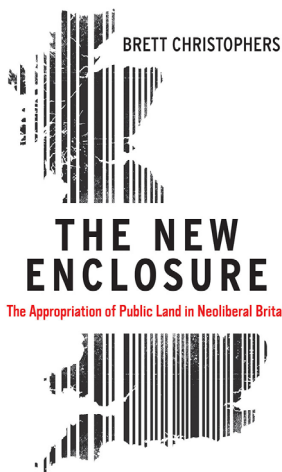
GRONDPRIVATISERING EN 'THE RIGHT TO BUY'

Afgelopen jaar zijn er weer twee boeken over de Britse neoliberale geschiedenis verschenen. Anders dan anders richten de auteurs van deze werken zich niet alleen op het ideologische narratief, maar kijken ze ook naar de praktische uitvoering van het neoliberalisme. Daarmee geven economisch geograaf Brett Christophers en historicus Guy Ortolano, ondanks een aantal tekortkomingen, een interessant en vernieuwend perspectief op de geschiedenis van het Britse neoliberalisme, dat bovendien ook voor Nederlands onderzoek als inspiratiebron kan dienen.

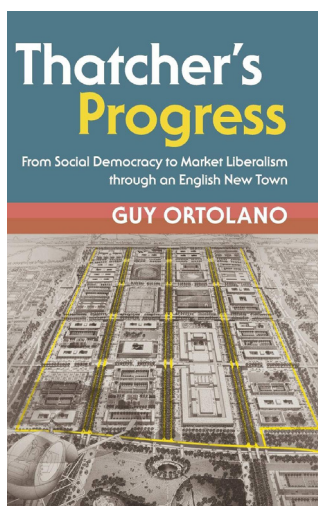
Christophers begint zijn onderzoek stellig: wil je het neoliberalisme in Groot-Brittannië begrijpen, dan moet je niet kijken naar thema's als financialisering, maar naar de verkoop van publieke grond. Na 1979, het jaar dat Margaret Thatcher aan de macht kwam, werd grondprivatisering volgens Christophers namelijk het fundamentele onderdeel van het Britse neoliberale beleid. Het gaat hierbij om stukken land die in bezit waren van *public bodies*, maar door overheden verkocht zijn aan private partijen; land dat na de Tweede Wereldoorlog onder keynesiaans beleid (de tegenhanger van het neoliberalisme) juist werd genationaliseerd voor publieke doeleinden. Christophers laat vervolgens zien hoe dit beleid veranderde en dat in de jaren tachtig het idee heerste dat publieke grond 'wasted' was. Onder Thatcher begon de Britse overheid dan ook grond te verkopen, met als resultaat dat in de volgende veertig jaar zo'n 2 miljoen hectare aan land, 10 procent van

de gehele Britse landmassa, werd verkocht voor zo'n 400 biljoen pond. Het ging hierbij niet alleen om woongrond, maar ook om land van bijvoorbeeld Defensie en zelfs speeltuinen. Christophers laat daarbij zien wat voor argumenten gebruikt werden voor privatisering: zo zou de grond meer waard worden, kon het de lokale gemeenschap helpen, leverde het banen en dus economische groei op, zouden er meer woningen komen en werd er al met al efficiënter gebruik gemaakt van land.

Daarmee geeft Christophers op inzichtelijke wijze weer hoe liberaal beleid in de praktijk uitvoering kreeg, maar zijn lezing van het neoliberalisme, dat dus de kern vormt van zijn onderzoek, is opvallend genoeg gebrekkig. Zo begint hij met een aanval op voorgaand onderzoek naar het neoliberalisme door te stellen dat daarin geen concreet onderscheid wordt gemaakt tussen het liberalisme en neoliberalisme. Hij zal dit naar eigen zeggen daarentegen wel doen. Vervolgens stelt Christophers dat in de tijd van het liberalisme er simpelweg geen publieke sector was om te privatiseren, maar onder het neoliberalisme juist wel. Daarmee legitimeert Christophers de noodzaak van zijn onderzoek: 'what is truly original about neoliberalism is perhaps the privatization of public ownership', iets dat hij in *The New Enclosure* aantoont. Hij vergeet echter dat ook in veel neoliberalismeonderzoek juist wel aandacht wordt besteed aan de verschillen tussen het liberalisme en neoliberalisme. Het neoliberalisme gaat namelijk niet alleen over privatiseren, maar ook over het reguleren van de markt. De overheid moet de markt dus

Brett Christophers, *The New Enclosure. The Appropriation of Public Land in Neoliberal Britain*, Verso Books, 2019; 9781786631596; paperback; 384 pagina's; € 17,99.

Guy Ortolano, *Thatcher's Progress. From Social Democracy to Market Liberalism Through an English New Town*, Cambridge University Press, 2019; 9781108482660; hardcover; 316 pagina's; € 40,99.

niet enkel aanjagen door deze volledig vrij te laten of te privatiseren, maar ook door een raamwerk te creëren waarbinnen de markt zijn werk kan doen, bijvoorbeeld via wetgeving of verzelfstandigde overheidsinstanties. Andere auteurs hebben dit op verschillende wijzen al aangetoond en het is jammer dat Christophers zijn betoog zo fel begint met het onterecht onderuithalen van deze studies. Daarnaast miskent Christophers het gegeven dat binnen het neoliberalisme regulering van de markt en privatisering juist naast elkaar bestaan; het is dus geen of-of zaak.

Verder is de impliciete politieke agenda van Christophers ook opvallend. Hoewel hij resoluut stelt dat het geen politiek betoog betreft, is uit zijn schrijfstijl en woordkeuzes duidelijk op te maken dat hij zich wil verzetten tegen grondprivatisering. Zo stelt hij dat dit onderwerp iedereen iets aangaat, er actief moet worden nagedacht over oplossingen en dat sommige zaken gewoonweg fout zijn. Christophers werk krijgt daardoor soms een polemisch karakter, met als gevolg dat de overtuiging van het eigen gelijk een mogelijk tegenargument in de weg zit. Enige nuancering was dus wel op zijn plaats geweest. Desalniettemin is *The New Enclosure* een zeer interessant boek over een onderwerp dat nog nauwelijks onderzocht is. Om het boek goed te kunnen volgen is wel enige kennis van de Britse moderne geschiedenis vereist, evenals een beetje lezersgeduld, maar uiteindelijk biedt het een belangrijk perspectief op de Britse geschiedenis vanaf Thatcher tot vandaag de dag. Daarmee zegt het boek niet alleen iets over het verleden, maar ook over de manier waarop de Britse privatisering tegenwoordig in elkaar zit en nog altijd het leven van velen Britten beïnvloedt.

Het werk van Guy Ortolano neemt een heel andere toon aan, maar gaat ten dele over dezelfde zaken. In *Thatcher's Progress* analyseert Ortolano de ontwikkeling van Milton Keynes, de meest bekende *New Town* in Groot-

Brittannië. Milton Keynes begon in 1967 als een sociaaldemocratisch project met enorme overheidsplanning. Daarin stonden specifieke ideeën over de manier van leven, vrije tijd, onderwijs, vervoer en de positie van de vrouw centraal. Zo moest de stad een monorail krijgen om daarmee te zorgen voor veiligheid en mobiliteit. Ook zouden gezinnen in nieuwgebouwde, moderne huizen een prettig onderkomen moeten vinden. De monorail is er uiteindelijk niet gekomen, maar Milton Keynes heeft zich tussen 1967 en 1992 wel ontwikkeld tot een New Town dat met zijn handige locatie tussen Londen, Birmingham, Oxford en Cambridge erg geliefd was.

Wat Ortolano vervolgens laat zien is belangrijk om de Britse moderne geschiedenis te begrijpen. Milton Keynes begon namelijk vanaf de jaren zeventig te veranderen: het *welfare state modernism* werd minder geliefd en bewoners wilden, aangestuurd door *the right to buy* als overheidsbeleid, liever eigen woonbezit. Daarbij was er bovendien de wens om niet langer in door de overheid gebouwde modernistische huurhuizen te wonen, maar een eigen keuze te maken voor het klassieke bakstenenhuis. Deze veranderingen hadden verstrekkende gevolgen: waar in 1977 bijvoorbeeld nog drie op de vier huizen uit huurwoningen bestond, was dit binnen veertien jaar nog maar één op de vier. Daarmee laat Ortolano op slimme doch impliciete wijze zien hoe in de geschiedenis van Milton Keynes de omslag van de sociaaldemocratie naar het marktliberalisme, door anderen aangeduid als neoliberalisme, te lezen is.

Om zijn betoog te onderbouwen heeft Ortolano enorm veel brononderzoek verricht. Aan de hand van een chronologische opbouw verschijnt vervolgens een uiterst interessante weergave van de geschiedenis van Milton Keynes. Daarbij weet de auteur sociaalmaatschappelijke situaties, waarbij ook de stem van bewoners voorbijkomt, goed te koppelen aan planologische ontwikkelingen. Gevolg

hiervan is echter wel dat het boek weinig analyserend is. De ideeën over in wat voor type woningen mensen willen wonen, worden bijvoorbeeld slechts zeer impliciet gekoppeld aan een analyse over veranderingen in het politieke denken. Ortolano laat dit aan de lezer zelf over. Ook wordt de geschiedenis van Milton Keynes weinig in een breder politiek narratief besproken en daarmee maakt het boek de ondertitel dus ook niet helemaal waar. Desondanks is *Thatcher's Progress* zeker wel het lezen waard, want het is zelden dat een stad op papier zo tot leven komt. Bovendien geeft Ortolano vele inzichten in de stadsgeschiedenis van een van 's werelds bekendste New Towns.

The New Enclosure en *Thatcher's Progress* geven uiteindelijk elk op eigen wijze een toevoeging aan de historiografie over de Britse politieke geschiedenis. Christophers en Ortolano tonen aan dat om Groot-Brittannië te begrijpen, de aandacht juist moet worden gevestigd op meer praktische onderwerpen als grondprivatisering en New Towns. In beide onderwerpen is de omwenteling van het Keynesiaansisme en de sociaaldemocratie naar het neoliberalisme van Thatcher te lezen, zij het soms op impliciete wijze. ■

Anna Teijeiro Fokkema volgde de Onderzoeksmaster Geschiedenis aan de UvA en schreef haar scriptie over de Amsterdamse kandidatuur voor de Olympische Spelen in 1992, daarbij kijkend naar de politiek, het bedrijfsleven, ruimtelijke ordening en protest.